

Warszawa, 08-01-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.7037.70.2023.AT

Pani

Barbara Nowacka

Minister Edukacji Narodowej

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

w związku z zapowiedziami zmian w systemie oświaty, w szczególności dotyczących podstaw programowych, zwracam się do Pani Minister w celu przypomnienia uwag zawartych w moim wystąpieniu generalnym do Ministra Edukacji i Nauki z dnia 4 września 2023 r.¹ Powodem skierowania tego wystąpienia były wnioski przedstawione w informacji Najwyższej Izby Kontroli na temat wyników kontroli - Dopuszczanie podręczników do użytku szkolnego².

---

¹ Znak VII.7037.70.2023, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-podreczniki-opiniowanie-rzeczoznawcy-dobor-mein-odpowiedz> (dostęp: 02.01.2024)

² Informacja dostępna na stronie <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/22/019/KNO/> (dostęp: 02.01.2024)

Jak informował NIK w lutym 2023 r., w ubiegłych latach dopuszczanie przez Ministra Edukacji i Nauki podręczników odbywało się zgodnie z przepisami³, jednak sposób organizacji tego procesu nie zapewniał przejrzystości wyboru rzeczoznawców do opiniowania podręczników oraz stwarzał ryzyko wystąpienia konfliktu interesów⁴. Główne zastrzeżenia NIK dotyczyły braku wewnętrznych procedur w Ministerstwie Edukacji i Nauki, które określałyby zasady i kryteria wyboru rzeczoznawców oraz sposób dokumentowania czynności. Nie brano pod uwagę tak istotnego czynnika, jak doświadczenie ekspertów w prowadzeniu zajęć dydaktycznych na danym etapie edukacyjnym. NIK uznał ponadto, że Minister był nie tylko uprawniony, ale wręcz zobowiązany do weryfikacji wymaganych oświadczeń o braku przesłanek do wyłączenia rzeczoznawcy z opiniowania podręcznika⁵.

Moją szczególną uwagę zwróciły wnioski z raportu zespołu powołanego w 2021 r. przez Ministra Edukacji i Nauki do oceny systemu dopuszczania podręczników. Zespół ten stwierdził, że potrzebne jest lepsze dostosowanie treści podręczników do celów ogólnych podstawy programowej, a także zwiększenie atrakcyjności podręczników. Zdaniem ekspertów, rzeczoznawcy powinni być dydaktykami, aby lepiej rozumieli wyzwania stojące przed nauczycielem i uczniem⁶.

W odpowiedzi z dnia 26 września 2023 r. (znak DKOPP-WP.4083.58.2023.AZ) Minister Edukacji i Nauki wyjaśnił, że główne przesłanki, które brane są pod uwagę przy wyborze rzeczoznawców, to gotowość opiniowania podręcznika w danym terminie oraz uprzednie opiniowanie podręcznika z danej serii. Pierwszeństwo mają rzeczoznawcy, którzy nie sporządzali opinii w okresie minimum jednego roku. Inne kryteria to specjalizacja w danym zakresie zagadnień (na podstawie deklaracji rzeczoznawcy) oraz stopień naukowy.

---

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. poz. 2013)

⁴ Informacja o wynikach kontroli - Dopuszczanie podręczników do użytku szkolnego, str. 12

⁵ Art. 22au ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2022 r. poz. 2230 ze zm.)

⁶ Informacja..., str. 26-28

Odnosząc się do obowiązku złożenia przez rzeczoznawcę oświadczenia, że nie zachodzą przesłanki wykluczające możliwość opiniowania przez niego podręcznika, Minister stwierdził, że przepisy tej ustawy nie nakładają na organ obowiązku weryfikowania takiego oświadczenia. Nie jest ono także składane pod rygorem odpowiedzialności karnej. Przyjmując oświadczenie rzeczoznawcy, organ zakłada jego prawdziwość. Nie ma bowiem narzędzi prawnych i faktycznych, przy pomocy których może sprawdzić złożone przez rzeczoznawców oświadczenia w zakresie pkt. 2 i 3 (małżeństwo, pokrewieństwo lub powinowactwo z podmiotem składającym wniosek o dopuszczenie podręcznika do użytku szkolnego, inne okoliczności budzące wątpliwości co do bezstronności). Brak jest również wytycznych do przyjęcia, co miałyby być źródłem wiarygodnych informacji na ten temat.

Podręczniki są w dalszym ciągu ważnym elementem organizacji kształcenia. Stanowią istotną pomoc przy realizacji przysługującego każdemu prawa do nauki, dlatego należy dbać o ich dostępność, atrakcyjność i zgodność z aktualną wiedzą. Uwagi te mają szczególne znaczenie w kontekście edukacji dzieci i młodzieży cudzoziemskich oraz przybywających z zagranicy, a także uczniów i uczennic ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dopuszczenie podręcznika do użytku w szkołach powinno być gwarancją jego wysokiej jakości pod względem merytorycznym, dydaktycznym, wychowawczym i językowym, a jednym z istotnych etapów na tej drodze jest opinia starannie dobranych rzeczoznawców.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2023 r., poz. 1058), uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska w odniesieniu do rekomendacji NIK, w szczególności do potrzeby weryfikacji oświadczeń składanych przez rzeczoznawców. Będę także wdzięczny za przedstawienie zamierzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie zmian podstaw programowych, gdyż kwestie te budzą duże zainteresowanie społeczności szkolnych.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

